

ACC. N:R. M. 10955: 1-9

Landskap: Småland

Upptecknat av: Offilia Löderberg

Härad: Västbo

Adress: Lanna

Socken: Kulltorp

Berättat av:

Uppteckningsår: 1948

Född år 1881 i Bredaryd

Offer mot sjukdom.

s. 1-9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

H. G. 1.

Om offeri

ACC. N:R M. 10955: 1.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

HC. 1.

Gravida kvinnor, skulle akta sig för att krata
vattnen, i stubben, d. v. s. på åkern och såden
var skuren, då kunde barnet bli "kvalöst"
(kudlöst) i stjärten, enda bot karsnot var
stubb, från åkern lagt i vattnen och tvätta
barnet dermed. Lä ut mot vattnen, lut, järg-
spad och dylikt var helt förljuddt, jordgolket
tydte ej här om, jordgolket var små tomter och
älvor. ~~Tjalderna~~ Tjalderna ar att göra dem
emot, eller bot karsnot kan jag inte vinka mig.
Fästa sjukdom i träd.

En generation äldre än jag trodde här på
en trovärdig person framidat G. Lund talade
skrämd om, när han högg årsved på sin utmark
i Lanna, och därvid började följa en ensam
römm, en gammal gubbe Anders Lann, kom
till platsen, och entäget varnade för, Fandrök
bölder, utslag, och ros, som han visste fann i

i Frädet, när ägaren sj blev rädd vilka gubben
gjorde, öppna till en pang, att grava ner under
rotten (lägga bot för dot) Frädet högs utav
pang, och sjukdomen utblev, kallades stygkänna
och var särskilt bra att fästa sjukdomar i -
Även andra träd löm o. enbarkedugde, man
tog tre spitor ut Fräden, petade med dessa
på det sjuka stället, och fäste spatorna till
trä, sin fick man inte se sig om, och inte tala
med någon förr man kom hem. Skufins här
inga dylika Fräd, och ingen tror på sådant.
Förr förekom en massa sådant Skrock's. Hört berä-
tar, att den som hade många värpor blev fört
dem genom att steyka över dem med en fläck-
sväl som ordas grävdes ner vid en jordfart
stäm, när svälen var ruttnad var värporne
borta, ett annat sätt var att knuta en knut på en
ulltråd för varje värpa, varvid yttrades jag knuta

bort värtu, Fräden grävdes nu som föregående
utfördes så ingen såg det, det var nyttigt att gå
i norr från stenan, och för all del inte se sig om
Skippa. Barn som hade "skorra" (engelska ju-
kan) drogs genom sjöbräna hål i träd, fann
inga sådana, gjordes hål i träd, med Fräktlar
inslagna med träklukka, yxa eller annat järn
sick inte användas, Fräden skulle vara av böm
eller aspa. En tidig förmiddag morgon skulle exper-
tmentet utföras av tolv ridskåpiga per-
soner. barnet drogs 3 gånger genom trädet fram
och åter, varje gång skulle frändgöra sig spott,
min i övrigt förkälla sig tygta, De flesta barn
som var sjuka, troddes ha "skorra", och det fann
flera olika sätt att bota dem, Sömliga tog barnet
till en död, och dervid förde barnet över under,
och omkring liket, samt bad detta ta sjukdomen
med sig i. Det mest gängse var, att vid
en

vågberörning där både lik och brudfölje parerat
 två personars grävde var sin grop, med stort
 mellanrum, samt en liten tunnelse mellan gropparna
 dit fogs barnet, och de som grävt drog barnet
 mellan sig i jorden 3 gånger och svottade var
 gång, som ansågs barnet vara befrukt från sjukda
 män, sådana groppar skulle genast fyllas väl igen
 och hållas tätt med asken, men det förstod ju
 alla som här påredades, att ett barn var taget
 under jorden, och var detta av personur i min ålder.
 Att det offrats vid dessa tillfällen har jag inte hört.
 Träd som använts till sådant fins inte numera.
 Ingen fins som använder sig av, eller tror på
 sådan vidskeplighet, men får väl barn och äldre
 värd i tid, och på rätt plats.

Att det offrats vid träd är möjligt, men det vet
 jag ingenting om, utöver vad jag förut nämnt.
 Det var förhållande tillräckligt som var offrat, det
 medförde otörlig sjukdom.

I hela Västbo och även Östbo, har det funnits
en eller flera offerkällor i varje socken. De
besöktes midnattsmattan. Hur det gick till
var olika, i äldre tider ex. när mina föräldrar
var unga, och kanske senare, då lövadar och
byggar "lövsal löbhydda", sittelbräder och lekplan
fanns. De som var sjuka och orkade komma dit,
offrade för att bli friska, de friska offrade för
fortsatt hälsa och lycka, pengar, brakt silver,
ringar, oshängen, smycken, och sådant som hade
verkligt värde för den som offrade. Precis kl. 12
skulle alla dricka av råttent, som då hade sam-
ma kraft ^{3 kunnat} som vin, trodde man. En källa
fanns i skogen mellan Lanna och Fimatta, där
möttes ungdomen från Kulltorp o. Fjörskeda.
I denna källa skulle även ofrukthamma kvinnor
offra för att få livskraft. Jag tror att det förskötes
med offer för alla sjukdomar, på alla tider.

Jernare tid upphörde offerandet. Men även i min
 ungdom, gick vi till källan och hade roligt, drack
 av vattnet, och samlade växter, en stjälk av varje
 ört, gräs löv blommor som man fann under vägen
 dit o. hem, detta torrades och gömdes, en liten
 del derav kokt i vatten var botemedel, för
 människor o. djur mot alla slag av sjukdom,
 en del av vattnet dracks det övriga förtroddes
 på det onda, så lydde receptet, praktiserades
 mer o. mer källare. Ingen frågar nu efter någon
 offerkälla, de flesta vet inte om att sådana fun-
 nits. En bergstad ^{källa} fanns i Lövis Andvatorp, Luddes
 källa i Värnamo östbo, var även mycket besökt.
 På Elmåsa berg i Skultorp, fanns en offerkälla
 dit vet jag inte om att ungdom samlade. Men
 ingen gick gärna denna källa följt utan att
 öfra, det gick vara pengas, knappar, metaller, något
 av matvården, stenar, pinnar eller vad som ~~bot~~
 botst

För gudarna, mot olycka, ohälsa och Frokdom,
Om den källan säger legenden, utgäppen i bergat
satta sig att vila, han var så hot i bakändan, att ver-
gär smatt, och en fördjupning bildades, var i
källan vatten samlas och aldrig tinar. Någon kallar
den "älvkälla". En sägen är, att i forna tider
har der offerata djur, och blodet har samlats i
källan. I alla spår och vattendrag, der man
ledade skulle offeras. Näcken, Kalen, Vätten,
Brunsgubben, var i vattnet. Han drog ner folk
derför skulle han bindas. Det gick bra med en
sten, som kastades i vattnet, innan man steg
i. Om det var näcken som satte på folk alla
möjliga sjukdomar, eller de fans der ändå ut
såg inte, man fans der gjordes de, fändvärk
vattenrot, skabb, onnskitten, utslags det var
derför nödvändigt att offera något efter badet,
en knapp var bra, eller något annat föremål som

ACC. N:R M.10955:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

spöke, så fick inte försummas att spotta i vattnet
och yttra, Frys, för min "löjeblygd", eller
frys skalle! ^{och på den} Tre dar förs, och tre dar efter
midssommar, skulle inte badas als, då blomnade
vattnet. då var det särskilt farligt för utslag.
Den som blev besvärad med något av förutnämnda
enty, och trodde att det kommit från vattnet, skulle
i samma vatten, öfra trasor och sådant som
tjänat som omslag på det onda.

Ette annat slag av offer var, Om någon som varit
mycket förmögen, och det gick utför för denna,
då badis det att "medslu" (förmögenheten) var
gammal nog, gick, och tog mer med sig,
då var det bra att öfra något av det gamla,
det gjordes "Lana", hon tog ett par prägliga
gamla skinnbyxor (arvdagods) och dränkte
(ofkade) i an! Och hur det var, blomtrade
gården på smärningom upp igen.

ACC. NR M.10955:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kastbål efter den som fått en ond bråd död
i markerna, naturlig eller mord, har jag
sett och offerat till i. Trännen även till en plats
der ett ungt par icke färdigt, präppats öns
krönsungänge, der blev kastbål till skan
och avsky för vederbörande, och till varning
o. gagna för andra. Slutligen fanns det
offerbössa i de flesta socknar i Västbo och
hela Småland, i Skultorp var den upsat
utanför kyrkan, förvaktas nu inne i kyrkan
Utmed gamla landsvägen till Värnamo
vid ett kastbål benämnt Stötens i Härda
fanns för en offerbössa, och i Södra
Östra församling, är den ännu på sin
plats vid kyrkan.